

MemoriiJurnale

Micaela Ghițescu s-a născut pe 18 iulie 1931, la București. Este fiica Mariei Eliza (născută Papacostea), licențiată în litere, și a lui Constantin Ghițescu, medic chirurg. În studenție a fost arestată în cadrul celebrului „Iot francez“, format din eleve și profesoare de la Liceul Francez. A ispășit o condamnare politică de trei ani (1952–1955). Și-a luat licența în filologie la Universitatea din București în 1957; interzicându-i-se să profeseze în învățământ, a fost, succesiv, muncitor calificat, traducător tehnic, documentarist într-un institut de cercetări farmaceutice, apoi redactor principal la Biblioteca Centrală Pedagogică. Din 2003 este redactor-șef al publicației *Memoria – revista gândirii arestate*. A fost membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor și președintele secției de traduceri a Asociației Scriitorilor din București. A publicat peste 80 de volume de traduceri din limbile portugheză, spaniolă, franceză, germană și engleză, pentru care a fost răsplătită cu numeroase premii și distincții de către Asociația Scriitorilor din București, URSS, Societatea Limbii Portugheze din Lisabona, Institutul Camões, Institutul Brazilia – România. Printre autorii traduși se numără Fernão Mendes Pinto, Eça de Queiroz, Fernando Pessoa, Fernando Namora, Dinis Machado, Urbano Tavares Rodrigues, António Lobo Antunes, Rui Zink, Lidia Jorge, Erico Verissimo, Antonio Olinto etc. A tradus în limba portugheză din literatura română, a scris prefețe, studii și comunicări științifice. Este cavaler al Ordinului Național „Serviciul credincios“ și ofițer al ordinelor braziliene „Rio Branco“ și „Cruzeiro do Sul“.

Micaela Ghițescu

ÎNTRE UITARE ȘI MEMORIE

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Lidia Bodea
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHIȚESCU, MICAELA
Între uitare și memorie / Micaela Ghițescu. –
București: Humanitas, 2012
ISBN 978-973-50-3583-9
821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382; 0723 684 194

În amintirea alor mei, care m-au lăsat singură,
căroră le-am simțit lipsa și le-am dus dorul
în toți anii aceștia.

Lui X, care m-a încurajat să-i reînvii
înainte de căderea nopții.

Mais quand d'un passé ancien rien ne subsiste, après la mort des êtres, après la destruction des choses, seules, plus frêles mais plus vivaces, plus immatérielles, plus persistantes, plus fidèles, l'odeur et la saveur restent encore longtemps, comme des âmes, à se rappeler, à attendre, à espérer, sur la ruine de tout le reste, à porter sans fléchir, sur leur gouttelette presque impalpable, l'édifice immense du souvenir.
(Marcel Proust)

Dar când dintr-un trecut îndepărtat nu mai dăinuiește nimic, după moartea ființelor, după distrugerea lucrurilor, singure mirosurile și savoarea, mai firave, dar mai vii, mai nemateriale, mai stăruitoare, mai credincioase, rămân încă multă vreme, ca niște suflete, ca să-și aducă aminte, să aștepte, să nădăjduiască, pe ruina a tot ce rămâne, să poarte, fără să se încovoaie, pe micile lor picături aproape impalpabile, edificiul imens al amintirii. (trad. Radu Cioculescu)

Morrer é não ser visto. (Fernando Pessoa)

A muri e doar a nu fi văzut. (trad. Dinu Flămând)

Prolog

Voi începe cu un eveniment care, la timpul său (martie 2011), a făcut o oarecare vâlvă și în cadrul căruia, dintre cele două interlocutoare, Eugenia Vodă s-a dovedit a fi „Profesionista nr. 1“. Într-adevăr, a știut să obțină de la mine mai mult decât, poate, își propusese inițial, aproape să mă hipnotizeze ca să-i spun ceea ce nu m-aș fi gândit niciodată să etalez cu voce tare, și încă pe dimensiunea unui mic (însă atât de mare) ecran. Dar dacă tot am făcut-o, atunci de ce să nu sondez mai în adâncime, sau să plivesc și în jur, adăugând carnea și sângele experiențelor mele sub formă de flash-uri (după cum spune Lidia Bodea) unei osaturi ușor rigide? Cu dorința secretă ca mărturisirile mele să nu le pară eventualilor cititori tineri că aparțin unor timpuri matusalemice... Pentru că ele fac parte din ceea ce astăzi se obișnuiește a se numi „istorie recentă“, de care ei, cititorii tineri, s-ar cuveni să mulțumească Cerului că au fost scutiți. Le-am așternut pe hârtie fără un plan prealabil, în măsura în care îmi veneau în minte urmând meandrele memoriei și ale gândului, stăvilite uneori și de uitare.

Dacă nu ar fi stăruit, în mai multe rânduri, Lidia Bodea, nu m-aș fi hotărât singură să fac acest demers, dimpotrivă: prima mea reacție a fost să-mi spun: „Nici să nu te gândești! Știi că nu ai imaginație!“ Traducând autori mari, nu vedeam

ce aş putea adăuga eu care să merite să mai încarce rafturile librăriilor. Eram convinsă că nu am nimic de spus, nimic de povestit, iar micile notații sau articole pe care le publicam în revista *Memoria* chiar nu contau. Desigur, ca traducătoare literară de câteva bune decenii, priveam actul traducerii ca o re-creație, știam că, în momentul când traduc, investesc mult din mine, din lucrurile pe care le-am trăit, și că traducerea este marcată, vrând-nevrând, de propria mea biografie, concomitent cu empatia pe care o aveam (sau nu o aveam) cu autorul. Dar asta era tot.

Ceea ce țineți acum în mâini este *singura* mea carte. Nu mai am timp. Aș vrea să nu-i dezamăgesc prea mult pe cei care au avut încredere în mine.

Celor două mari doamne cărora le-am încredințat o parte adesea nevăzută a sufletului meu, Lidia Bodea și Eugenia Vodă, le exprim aici recunoștința mea.

M.G.

Interviu difuzat în cadrul emisiunii
„Profioniștii“ a dnei Eugenia Vodă
(26 martie 2011, TVR)

EUGENIA VODĂ: Bine v-am găsit, stimați telespectatori, numele invitatei noastre, Micaela Ghițescu, e bine-cunoscut în mediul cultural din România, dar mai puțin publicului larg. Dvs. sunteți redactor-șef al revistei *Memoria*, o revistă cu un tiraj...

MICAELA GHIȚESCU: Redus.

E.V.: Redus?

M.G.: Din ce în ce mai redus.

E.V.: Cât de redus?

M.G.: Acum am ajuns la 1.500, am pornit cu 10.000, dar amatorii sunt tot mai puțini.

E.V.: Amatorii de ce?

M.G.: Cumpărătorii.

E.V.: Cumpărătorii *Memoriei* și indirect ai memoriei. O să vorbim despre asta. Deci, redactor-șef al revistei *Memoria*, și mai ales o profesionistă a traducerii.

M.G.: A traducerii literare. Țin foarte mult la acest cuvânt.

E.V.: De ce, pentru că există și traducere neliterară? Ați făcut și dvs. asta într-o etapă a vieții. Și sunteți și o profesionistă a supraviețuirii.

M.G.: O profesionistă a supraviețuirii. În orice caz, așa mă simt, supraviețuind unor mari, mari greutăți.

E.V.: Dvs. știți cel mai bine ce înseamnă un roman, pentru că ați tradus zeci de romane, din portugheză, din spaniolă,

din franceză, și știți că sunt romane în care, înainte de fiecare capitol, se scrie „în care va fi vorba despre...“, așa că și eu o să le spun telespectatorilor că va fi o emisiune în care va fi vorba de o fată care va dormi în același pat cu șoareci, în care un tată încă tânăr se prăvălește plângând în hohote peste o masă în timp ce fiica sa este arestată, în care va fi vorba de un frate tânăr care moare suspect pe munte, în care va fi vorba despre dvs., o doamnă discretă numită Micaela Ghițescu. V-ați născut în 1931 și practic revoluția v-a prins la 58 de ani.

M.G.: Da, din păcate, m-a prins puțin cam târziu.

E.V.: Nu, pentru că dvs. nu v-ați lăsat învinsă de acest „târziu“.

M.G.: Nu, bineînțeles. Însă vă asigur că măcar cu zece ani mai tânără aș fi vrut să fiu. Sigur că după revoluție, într-adevăr, supraviețuirea a fost mai ușoară, pentru că am început să călătoresc, să călătoresc cum nu aș fi sperat că s-ar putea vreodată călători...

E.V.: Și să lucrați.

M.G.: Și să lucrez enorm. Iar călătoriile mele nu au fost în general turistice, ci au fost chiar profesionale.

E.V.: Dvs. sunteți exemplară pentru intelectualul care s-a realizat și a luat totul de la capăt după '89. Și sunteți exemplară și pentru categoria de intelectuali, dar nu numai, care au avut de suferit înainte de '89, fără să aibă nici o vină.

M.G.: Pentru că era epoca în care sufereai într-adevăr fără vină. Și eu am suferit puțin, alții au suferit mai mult, alții au și murit.

E.V.: Mi-a plăcut un citat pe care tot de la dvs. l-am aflat, l-ați preluat și dvs. de la altcineva: „opusul iubirii nu este ura, opusul memoriei nu este uitarea, opusul sănătății mintale nu e demența, opusul tuturor acestora este indiferența“.

M.G.: E indiferența, într-adevăr.

E.V.: Pentru că dacă revista *Memoria* a ajuns să aibă astăzi 1.500 de exemplare, asta ce înseamnă? O imensă indiferență colectivă față de tot ce a însemnat suferința unor oameni.

M.G.: Da.

E.V.: Am citit în memoriile dvs. că cea mai bună prietenă din liceu a fost culeasă de pe stradă la 18 ani, a murit în pușcărie rapid de o tuberculoză galopantă, iar părinții ei n-au aflat niciodată unde e mormântul unei fete care nu avea absolut nici o vină și nu făcuse niciodată nimic. De unde atâta indiferență la lumea românească pentru ce a fost suferința unor oameni?

M.G.: Este într-adevăr o întrebare foarte tristă, dar e și de înțeles, pentru că acum eventualii cititori tineri au cu totul alte preocupări și sunt atrași de cu totul alte lucruri decât de memorii, de amintiri. Chiar eu personal simt acum, după aproape 20 de ani, de când m-am ocupat și de memorie... și de... de *Memoria*...

E.V.: Și de *Memoria*, și de memorie.

M.G.: De multe ori ca redactor-șef al revistei *Memoria*, când iau fiecare număr și citesc fiecare cuvânt, fiecare articol care apare și, mai ales, capitolul acela final „Unde sunt cei care nu mai sunt – Catalogul victimelor care au murit din cauza comunismului“, în fiecare număr apar sute de asemenea nume. Iar când le citesc unul câte unul, că a fost împușcat în cutare situație, un medic, un muncitor, un țăran, împușcat pe câmp pentru că s-a opus colectivizării, nu mai pot. Și îi înțeleg pe cei care nu au trăit acest lucru: simt că am ajuns la saturație.

E.V.: Dacă ar fi să alegem cea mai dureroasă amintire, pe care ați da orice să vi-o smulgeți din creier, să nu o mai aveți, care ar fi?

M.G.: Cea mai dureroasă amintire a fost în momentul când am fost eliberată după trei ani de închisoare și am aflat pe peronul gării că în timpul celor trei ani au murit tatăl meu și fratele meu. Nu știusem absolut nimic din ce s-a întâmplat acasă, n-am avut nici un fel de legătură cu familia, și atunci am aflat. Ieșeam din închisoare, eram ... liberă, să spunem, nu mai eram după gratii.

E.V.: Câți ani aveți?

M.G.: 24. Și în momentul acela am simțit într-adevăr cea mai mare durere cu gândul la ai mei pe care nu aveam să-i mai văd și la mama care rămăsese singură.

E.V.: Pe peronul Gării de Nord, cine v-a dat vestea?

M.G.: O fostă colegă de închisoare, de la Mislea, Ileana Ghica; ieșise cu câteva zile înaintea mea, și a venit pe peronul gării, a oprit-o pe mama să vină să mă întâmpine și m-a primit ea.

E.V.: Deci cea mai grea amintire este întoarcerea acasă, mai dureroasă decât cea a arestării?

M.G.: Da. În momentul arestării nu știam exact ce se va întâmpla. Sigur că era marea durere cum îi lăsam pe părinții mei și mai ales pe tata, care se prăbușise într-adevăr pe masa din sufragerie plângând, dar, nu știu, eram mult mai... desprinsă. Nu știam exact ce se va întâmpla și eram convinsă că îi voi revedea și pe mama, și pe tata acasă. Și pe fratele meu.

E.V.: Care era mai mic sau mai mare?

M.G.: Era mai mare cu un an.

E.V.: Deci, în ce an ați fost arestată?

M.G.: În 52.

E.V.: Și tata avea...

M.G.: 54 de ani.

E.V.: Scena pe care o descrieți este cu atât mai impresionantă cu cât omul care s-a prăbușit pe masă plângând în hohote când ați fost arestată... la ce oră din zi era?

M.G.: Noapte era. La o oră din noapte era.

E.V.: Arestările se făceau noaptea?

M.G.: În noaptea de 24 octombrie 1952. Era un lucru obișnuit pe vremea aceea. Când suna cineva la ușă noaptea, știai pentru ce sună. Dar bănuiam pentru că deja fusese arestată prietena mea, Mariana, care a murit în închisoare, deci era de așteptat ca tot grupul nostru să fie arestat.

E.V.: Ce grup?

M.G.: Grupul de eleve și profesoare care frecventaserăm cursurile de la Liceul Francez de pe lângă Institutul Francez.

E.V.: Pe care îl frecventaserăți în afara școlii.

M.G.: În afara școlii.

E.V.: Ce liceu ați făcut în București?

M.G.: Eu am făcut Liceul „Carmen Sylva“, în actuala clădire a Conservatorului. Și Institutul Francez, și Liceul Francez au fost desființate. De fapt, s-au desființat toate centrele culturale occidentale. Și profesorii care erau francezi au fost expulzați din România.

E.V.: Când mi-ați povestit despre tatăl dvs., care s-a prăbușit plângând în hohote pe masă, momentul e cu atât mai impresionant cu cât acel om era un om foarte puternic.

M.G.: Da.

E.V.: Și era un chirurg celebru.

M.G.: Da, era un chirurg foarte cunoscut, dar căruia i se retezaseră toate posibilitățile, fără să fi făcut politică de nici un fel, nici nu ar fi putut să facă politică, pentru că nu avea timp, el avea spital, operații, consultații, contravizite, la un moment dat era șeful secției de chirurgie de la Spitalul Colentina și i s-a interzis să mai intre în spital, portarul plângând i-a ieșit în întâmpinare la poartă și i-a spus: „Dle profesor, nu am voie să vă las să intrați în spital“.

E.V.: Deci bietul tata era un om fără ocupație.

Cuprins

<i>Prolog</i>	9
<i>Interviu difuzat în cadrul emisiunii „Profesioniștii“ a dnei Eugenia Vodă (26 martie 2011, TVR)</i>	11

ÎNTRE UITARE ȘI MEMORIE

Să încep cu tata	43
Mama	45
Mamele din familia noastră	46
Bunicii paterni	50
Carierea tatălui meu	51
Copilăria mea	62
O vacanță cu sfârșit neprevăzut	65
Războiul (înainte și în timpul lui)	67
Armistițiul și după armistițiu	72
Moartea domnului Demetrescu	73
Ocupația... și ocupații	75
„Lui Stalin, Stalin...”	80
La facultate	81
Geniala intervenție a tovarășului Stalin în lingvistică	84
Francofonia mea	86
Curajul și sacrificiul unei călugărițe	93
Arestarea mea	94

Uranus	96
Mariana	101
La proces	103
Fortul nr. 13, Jilava.	104
Mislea	107
Acasă!	117
Ketty, cățelușa noastră cocker negru cu alb	122
Reînmatricularea.	124
Doi ani de șomaj (fără indemnizație!)	128
În câmpul muncii.	132
O mare spaimă...	133
...care se putea sfârși rău	134
O nouă surpriză	135
„Specialista în portugheză“	137
Cenzura comunistă.	139
„Cadouri“ în loc de drepturi de autor.	147
Prima ieșire peste graniță	149
Profesoară (prin cumul)	153
„Dumneavoastră aveți bacalaureatul?“	155
Luis Mariano	157
O întrebare indiscretă	159
O victimă colaterală a Securității	161
Mă căsătorisem	163
La Bibliotecă	164
Soțul meu	165
Vara anului 1968	172
Neastâmpăratul Kuki	174
O vânătoare „regală“	177
Prima călătorie, puțin mai spre Vest...	179
...și o prietenie dătătoare de speranță	180
Mașinile de scris	182
Prima călătorie transoceanică	183

America, America...	185
Din nou în America	186
Alte călătorii...	192
Lisabona, visul visurilor mele...	194
Depunerea pașapoartelor... revenirea la vechiul statut	195
Celebra comună Petrești, județul Dâmbovița	196
Când visele și poezia se amestecă în treburile farmaceutice...	198
Iernile cele grele	200
Învățământul politic	202
O nouă probă de cinism.	203
„Rezistența prin cultură“?	204
Niște spectacole puțin mai altfel	205
Fluxurile și refluxurile istoriei	206
Autobiografia	207
S-a stins o lumânare care, de ani mulți, doar pâlpâia	208
Andrei, alpinistul	211
Întâmplări electorale	214
Prima campanie electorală a lui Emil Constantinescu	217
Președintele Chirac	218
Plecarea sofului meu, pe neașteptate...	220
Despre Valeria.	225
Călătorie-aventură cu mașina	227
O medalie portugheză	230
Decembrie 1989	233
„Fenomenul“ Piața Universității	242
Congresul Federației Internaționale a Traducătorilor	243
Spre Franța, și chiar Paris	244
Cei trei muschetari și... D'Artagnan	248
O trecere „frauduloasă“ a frontierei	249
La Regele Mihai	252
La Lisabona	255

„Ați mințit poporul...” portughez!	261
Santiago de Compostela – Chișinău, îngemănate pe negândite.	262
Un succes, două succese...	265
Eveniment tragic și două lumânări aprinse pentru odihna sufletului unor români.	270
<i>La curțile dorului</i> față în față cu <i>Omagiu</i>	272
<i>Memoria – revista gândirii arestate</i>	274
Reabilitarea.	275
Ambasadorul José Augusto Seabra	276
Între uitare și memorie (<i>Dialoguri la București</i>).	279
Brasil! Brasil!	284
Pentru prima oară în Brazilia	287
Și tot Brazilia, recent	290
Ineluctabilul sfârșit.	292
<i>Epilog</i> . Cine e traducătorul Micaela Ghițescu?	295
<i>Notă finală</i>	305